

uitloopen der historie op totale vernietiging of op een afval tot een lager toestand. Doch juist dit is niet alzo. Vernietiging komt er niet. Zelfs Satan gaat niet te niet. Licht denkt hij: Kon ik 't maar! Bij zelfmoord past ons hetzelfde oordeel. Vernieuwing, geen vernietiging is er komende. En tevens staat hierbij vast, dat de vernieuwing geen vermindering, maar onschatbare verrijking zal zijn. En juist daarom kan nimmer geklaagd, dat de verbreking van het bestaande door een geweldige ingrijping van Gods Almacht, zijn glans in zijn Scheppingswerk verdonkeren zou. In wat hooger komt te staan, gaat wat er eerst lagere in uitblonk, niet te loor, maar wordt er in verheerlijkt.

Doch ook afgescheiden van dit alles, en al wilde men, tegen alle bedenking in, in het vasthouden aan een geëldelijke en normale Cultuurontwikkeling volharden, het klemmend verband waarin ook nu dit aardse leven met de geestenwereld bleek te staan, maakt alle bestrijding van een geweldadig intredende Parousie vruchteloos. Wat uit die geestenwereld vijandig tegen Gods mogendheid is opgetreden, moet in de toekomst geoordeeld worden. En nu ook ons menschelek leven op deze aarde van 't Paradijs af met deze geestenwereld en haar exploitatie in onnosmakelijk verband is geraakt, is het volstrekt onmogelijk, dat de geweldadige beëindiging van de worsteling tusschen God en Satan, buiten ons om zou gaan, en niet ook op de toekomstige ontwikkeling van onze menscheleke existentie zou inwerken. Juist daarom moet ge aan wat de Profeten, de Christus en het Apostolaat ons zoo stelliglijk omtrent de geweldadige ingrijping van de Parousie bevestigd en aangekondigd hebben, volle recht doen weervaren. Vandaar ons stellen van de derde periode, die straks, na het afloopen van onze huidige periode, bij de Parousie intreedt.

Dr. A. K.

„Arglistig is het hart“.

Arglistig is het hart, meer dan enig ding, ja dooddelijk is het; wie zal het kennen? Jeremia 17 : 9.

In het zondige hart zit, als in zijn eigen tempel, ons „ikje“ op den troon. En al werd door waanzinnige bekeering dat „ikje“ teneinde van den troon afgedrongen, om Christus op dien troon plaats te doen nemen, toch blijft ook bij Gods kind dat booze „ikje“ nog altoos om dien troon heendrentend, beproevend om nog telkens weer het aloude zeggenschap in ons hart te hernemen.

De profet zegt daarom zoo terecht, dat ons hart van nature zoo droef arglistig is. In dat hart voelen we, hoe ons „ikje“ gedurig gevaar loopt op te worden gedrongen door allerlei concurrentie om ons heen, concurrentie van goede en boze geesten, concurrentie van vrienden en vijanden, van tegenstanders en vijanden, en zoo verlaat het hart zoo gedurig zijn innerlijke vastigheid, wibbelt, en dreigt gedurig zijn evenwicht te verliezen. Wordt nu de hulp hiertegen bij den Heere onzen God gezocht, dan is 't de Heilige Geest die ons weer recht zet en ons onze vastigheid hergeeft. Maar raken we innerlijk van onzen God weer los, dan is ons hart aan zichzelf over gelaten, en dan zint en peinst en doelt ons hart er bestendig op, om door allerlei wrongen en bochten zijn evenwicht te herwinnen, en weer werk in zichzelf te staan.

Doch dat juist is buiten God nooit bereikbaar, tenzij we onze toevlucht nemen tot een listig bedenken, en dat listig bedenken zou in het slawe trekken, dat ons vermissen ten slotte in arglistigheid overgaat. Hiermee is dan bedoeld, dat we de klare eerlijkheid en openheid er aan geven, ons weten voor te doen in vormen, die niet strooken met ons innerlijk bestaan; en door die verzonnen loofheid in ons hart, een positie in onze omgeving weten te erlangen, waarin we ons veilig en gedekt voelen, niet door het schild dat God over ons ophield, maar door allerlei sluis, waarachter we ons egoïstisch „ik“ weten te verbergen.

Almeer licht 't ons dan, om anders uit te komen, dan we innerlijk bestaan. We erlangen dan de onheilge bewaandheid om voor anderen een schoone schijn te doen spreken, die een indruk geeft die niet overeenstemt met wat we innerlijk zijn.

En zoo wordt dan ten slotte ons arglistig hart een hoogst gevaarlijk wapen ter onzer beschikking, waarmee we anderen als slachtoffer weten te wonden, en waardoor we onszelf een positie verzekeren, die in de wereld opgeld doet, maar gewraakt is van God.

Zoo kan het arglistig hart ons zelf ten val brengen, en ten slotte zoo droef van onzen God vervreemden, dat we in ons misleid en misleidend hart al armer worden.

Maar 't kan ook omgekeerd loopen. Zoo natuurlijk, dat niet wij anderen ten offer kiezen van onze eigen arglistigheid, maar dat we zelve de prooi worden van de arglistigheid die anderen op ons toespelen.

Nu is het zeer zeker tiemaal beter, slachtoffer van anderer arglistig bedoelen en doen te worden, dan zelf anderen ten prooi te kiezen. Hieruit volgt echter gezinsins, dat we, in onschuld voor God, door anderen met ons kunnen laten spelen.

Zeer stellig komt ook de eisch tot ons, om niet een open oog toe te zien op wat anderen zich jegens ons veroorloven, en tegen hun opzet ten onzen laste, ons schuld op te heffen. Ander arglistigheid kan ook voor ons zoveel zegen doen te loor gaan, die onze God ons had toebedacht. Ongetuigd kan ander arglistigheid ons zelfs in 't onheilge meetreken. En al ware het, dat we zelve toch weer onzen voet uit de ons gespannen netten konden terug trekken, vergeet nooit dat ander arglistigheid u zóó bewerken kan, dat ze schade aan uw gezin bekokent, u afrekt van veel heilig werk, en u een kracht doet verspelen die voor hooger doeleinde door uw God werd opgeëischt.

Hierbij echter komt 't aan op menschenkennis. Niet weinigen toch weten de arglistigheid van het hart zoo dicht te omsluiten en te verbergen, dat ge er onwillekeurig de dupe van wordt. Te goed van vertrouwen te zijn, is daarom nooit goed te keuren. Ge moet ook in uw omgeving scherp met uw ogen leeren zien. En al mogt ge nooit de achterdocht als wapen tegen de arglistigheid aanwenden, toch moet ge immer u overgeven aan den zoeten droom, als

had ge in uw omgeving enkel met engelen, en niet ook met menschen te doen, en als wist ook gij niet, hoe nood en verlegenheid ook den besten vriend verlokken kan, om 't hoekje om te gaan, eer gij er aan toekomt.

Natuurlijk is de heilige kunst om hierin het juiste midden te kiezen. Niet te scherp en schamper telkens boos opzet of argie list te vermoeden. Maar ook nimmer te ziende blind zijn, om u door anderen te laten misleiden.

Steeds moet ge weten, dat ge ook te doen kunt hebben met lieden, in wier hart niet altoos de gebaande wegen zijn; maar ook daarbij moet 't de gemeenschap met uw God zijn, die u 't oog ontsluit voor wat u anders bedreigen zou. Van Hem zij ook tegen de arglistigheid uwe hulpe.

Mag dit laatste nu metterdaad uit genade ook uw deel zijn, dan kan 't ook uw blijde ervaring wezen, dat zelfs die arglistigheid waartoe uw eigen hart neigt, en die ge bij anderen vaak aantreft, u ten zegen kan worden.

Niet toch leidt er meer toe, om de inwonning en bestraling op uw hart van den Heiligen Geest te zoeken, dan juist een steeds sterker wauwrouwen in wat een ander en in wat uw eigen hart uit zichzelf opgeeft.

Het menschelek hart is zulk een wonderheerlijke schepping. Het bezit een innerlijke instrumentering die haar wedergeeft zoekt. God schijnt dat menschelek hart zoo wonderbaar, opdat uit dat menschelek hart de trekkingen, de bewegingen, de aandeningen zouden opkomen, die een geboorte konden geven aan al wat in zijn machtige schepping groots en heerlijk zou zijn. Er is geen deugd, er is geen treffelijkheid, en geen hoog bestaan, waarvoor de toevallende spieren en zenuwen niet in ons menschelek hart zijn ingeschaapt.

Nooit zou zelfs de Christus voor ons geweest zijn, wat hij was en is, zoo niet 't menschelek hart, dat ook hem hierbij tot orgaan moest dienen, van Godswege, reeds in de eerste Schepping, die overrijke en heerlijke organisatie had ontvangen. Dit is natuurlijk met de oorzaak geweest, dat 't hart in zijn bedorven staat in zoo demonische arglistigheid glorie kon zoeken. Maar 't doet 't ons dan toch verstaan, hoe juist de toenadering en de inwonning van den Heiligen Geest ons ten deel moet vallen, zullen we dat wonder hart weer in zuiveren toon zijn hemelse melodien voor God doen spelen.

En dit nu wordt juist bevestigd, niet zoo we, gemeenlijk en schier gedachteloos, ons hart aan zichzelf overlaten, maar wel indien we voor de groote gevaren die ons hart met zich brengt, almeer een open oog krijgen.

Wie meer en meer ontwaart, tot wat argheden en listigheden ook zijn eigen hart ten slotte neigen zou, en op gelijke wijze, ja erger nog, bespeurt, met wat argheden en listigheden hij zelf door anderen beledigd, belagd en belasterd wordt, die schrik van 't gevaar dat ons zondig hart met zich brengt, die ziet in, aan wat ellendige verkalkingen ook zijn eigen hart bloot staat, en die komt vanzelf op de knieën voor zijn God tot de conclusie, dat hij met zijn eigen geest steeds verder dreigt af te doen, en dat daarom alleen en eeniglijk de gemeenschap met den Heiligen Geest ook hem op veiliger spoor leiden kan.

Juist hij, die een open oog kreeg voor de alingens die ons zondig hart om zichzelf slaat, verstaat, wat in den Pinksterdag ons als genade is toegekomen.

Wat opwoelt uit 't eigen hart moet teruggedrongen, en in dat hart moet 't almeer ontstoken voor den Heiligen Geest van God.

Dr. A. K.

Amsterdam, 5 November 1915.

Indien we thans ons onderzoek wegmogen openen naar den invloed, dien de wereldoorlog op het religieuze leven uitoefent, dan wenden we in de tweede plaats het oog op het volksleven zelf.

Het eigenaardig verschijnsel nu, dat in het begin van den oorlog zich heeft voorgedaan, niet alleen in de landen, die rechtstreeks in den oorlog betrokken waren, maar evenzeer in ons land, dat de levensmijst verloorde werd zelfs in die kringen, waar jacht naar zingenot en vermaak den toon aangeeft, en dat de religie meer in ere kwam, doordat de volkskroon zich weer naar de Kerk wendde, heeft helaas geen stand gehouden.

In ons land, waar men aanvankelijk in zoo grooten angst verkeerde, dat men in den wereldoorlog zou meegesleept worden, is dit ten deele te verklaren uit het gevoel van betrekkelijke veiligheid, dat al spoedig daarna weer de overhand verkreeg. Niet, dat ten gevolge van den oorlog door de arme bevolking niet geleden wordt en ook de meer bezittende klassen den druk niet zouden voelen van de stijgende belastingen en de verhoogde prijzen der levensmiddelen, maar van een paniek en ontreding van heel het maatschappelijk leven, als bij den aanvang van den oorlog ook hier gezien werd, is thans geen spoor meer te vinden. Het maatschappelijke leven hernam weer zijn gewonen gang. Onze handel en nijverheid beurden het hoofd weer op. Voor de wegen, die gesloten waren, zocht de energie van ons volk nieuwe banen. Zelfs bracht de oorlog aan een deel van den handel, aan tal van winkeliers en aan de bevolking ten plattelande zoo hooge winsten, dat het geld bij de banken opgestapeld ligt. Vandaar dat ook de zuicht naar pret en vermaak weer toenam. Al werden publieke feesten nog achterwege gelaten met het oog op den ernstigen toestand van ons land, het volk zelf stoorde zich daaraan weinig, en wie ons volksleven in de groote steden gadeslaaf, ontvangt allerminst den indruk, dat dit leven meer ingetogen is geworden. Volgens een pas publiek gemaakte staat nam zelfs het getal bezoekers van publieke vermakelikheden in Amsterdam in het afgeloopen jaar eer toe dan af. En daartegenover staat, dat het kerkbezoek, dat in den aanvang plotseling zoo belangrijk gestegen was, allengs weer daalde tot het gewone peil.

En ditzelfde verschijnsel, wat men in ons land waarnemen kan, geldt tot op zekere hoogte ook van het leven bij de oorlogvoerende natie zelf. Natuurlijk doet de druk van den oorlog zich hier veel zwaarder gevoelen; niet alleen omdat de oorlogslasten zoo veel zwaarder op de volken

wegen en het gebrek aan levensmiddelen zich hier nog veel ingrijpender voelen doet, maar vooral omdat er schier geen gezin meer is, waarin geen rouw gedragen wordt over man of zoon, die in den oorlog sneuvelde, of bange zorg het hart beknelde over degenen, die op het slagveld hun leven voor het vaderland wagen. Het zou dan ook stuitende oppervlakkigheid zijn, wanneer men, afgaande op wat correspondenties in liberale bladen aangaande het leven in de groote steden mededeelen, daaruit de conclusie zou trekken, dat deze volken niet onder het juk van den oorlog gebukt gaan en niet diep gevoelen de wonden, die door den krijg hun geslagen worden.

Er mag fier trots in liggen, wanneer men dit leed niet openlijk uitpreekt, en ter wille van het vaderland het offer gelaten brengt, maar toch mag dit geen oogenblik de gedachte opwekken, alsof het leed zelf daarom niet minder bang hijpen zou en, waar het oog droog bleef, het hart niet van rouw schreien zou. En evenzeer spreekt het wel vanzelf, dat de maatregelen, die de regeeringen deze volken nemen, deels met het oog op de veiligheid der groote steden, deels om alle brooddronkenheid tegen te gaan, door de cafés en herbergen vroeg te sluiten, het gebruik te beperken of te verbieden, en de verlichting der straten zoo spaarzaam mogelijk te doen geschieden, een geheel omkeer in het volksleven hebben te weeg gebracht, die uit zedelijk oogpunt niet anders dan gunstig werken kan. Het geheel verbod van het gebruik van alcoholische dranken in Rusland, dat aan dezen oorlog te danken is, kan zelfs een zegen voor het Russische volk worden genoemd, vooral wanneer het ook na den oorlog zou worden gehandhaafd. En dat het zoogenaamde nachtleven in groote steden als Londen, Parijs en Berlijn, tengevolge van deze maatregelen schier geheel is stop gezet, kan niet anders dan als zedelijke winst worden geboekt. Maar hoezeer deze beide factoren, de rouw tengevolge van verliezen in den oorlog op het gezinsleven, en de publieke regeeringsmaatregelen op het volksleven invloed hebben uitgeoefend, eenzijdig den levensmijst hebben verdiept, anderzijds aan vele volkszonden een tegel hebben aangelegd, toch kan men daarom nog niet zeggen, dat een dieper geestelijk leven is ontwaakt. Eerst scheen het wel zoo. Men hoorde, hoe de bevolking in idee en sieraad groter stemmigheid toonde; hoe in de theaters ernstiger stukken werden opgevoerd; hoe het volk in de kerken zich verdroog om Gods hulp in te roepen; hoe menig gewone van hart naar den trost van het Evangelie zocht. Maar al zal dit ook nu nog wel voorkomen, en al zou alle generaliseren onbillijk wezen, toch is het zeker niet de indruk, dien men ontvangt uit de berichten welke van deze volken tot ons komen, dat deze boetstemming algemeen is.

In Engeland klaagde nog pas de Minister er over, dat van bezuiniging op weelde uitgaven zoo bitter weinig te bespeuren was en het volk van den ernst van den toestand nog zoo weinig was overtuigd. Uit Parijs meldde nog kort geleden de correspondent van de *Nieuwe Rotterdammer*, dat de theaterstukken, thans opgevoerd, nog zedelozer waren dan men in deze stad der lichtrijnigheid gewoon was. Hij begreep het niet, dat een bevolking, wier zonen in de loopgraven het bitterste te lijden hadden, in zulk yernaak behagen scheppen kon. In Duitsland draagt men er openlijk roem op, dat de theaters en cafés weer even druk bezocht worden als voorheen. Psychologisch mag men deze feiten trachten te verklaren uit de behoefte om aan de voortdurende spanning van den oorlog te ontkomen, door in zingenot en vermaak afleiding te zoeken, maar van een diep en geestelijk leven legt dit alles zeker geen getuigenis af. En daartegenover staat, dat in deze oorlogvoerende landen het aanvankelijk zoo hoog gestegen kerkbezoek allengs weer daalde en afnam. Van verootmoediging is bij deze volken als geheel genomen dan ook haast niets te bespeuren. Er spreekt veel meer uit alles wat men van hen hoort en leest, een gevoel van trots op hun nationale veerkracht; van vertrouwen op hun eigen leger; bovenal van niets ontzienden haat tegen den vijand.

Elk student soldaat, — ook de theoloog.

VI. (Slot.)

Hoewel we het recht van den Staat om de theologische studenten tot den krijgsdienst tot te roepen, zoolang ze althans nog niet in den dienst van Christus als Koning der Kerk staan, erkennen, volgt daartoe niet, dat de Staat van dit recht gebruik moet maken. Het geldt hier een praktisch vraagstuk, waarbij evenzeer vóór als tegen kan worden gepleit. Bestond de vrijstelling der theologen in ons vaderland niet, dan is het de vraag, of we voor deze vrijstelling een lans zouden hebben gebroken. Maar nu ze van meet af bestaan heeft, is het de vraag, of het wenschelijk is, haar af te schaffen. Naar het ons voorkomt, zijn de redenen, die voor deze afschaffing aangevoerd kunnen worden, niet zoo afdrukkende, als de voorstanders van algemeen dienstplicht ook der theologen, wel willen doen voorkomen.

Het argument aan de weerbaarheid van ons land ontleend, heeft, gelijk we hebben aangetoond, al zeer weinig om 't lijf. Indien in geval van oorlog de gevechtswaarde van ons leger ook maar op eenigszins beduidende wijze versterkt zou worden door de theologische studenten tot den krijgsdienst te verplichten, zou hierin zeker een sterk motief liggen om dienstplicht ook voor hen in te voeren. Maar nu hiervan geen sprake is,

omdat de winst, die deze dienstplicht der theologen voor het effectief van ons leger zou opleveren, zoo uitermate gering is, kan zeker niet gezegd worden, dat de Staat in het belang van 's lands defensie dezen dienstplicht zou moeten invoeren. En waar dienstplicht niet alleen voor de studie dezer theologen een ernstige belemmering zou wezen, maar ook voor de Kerk met het oog op de vervulling harer vacatures en den nood aan predikanten geen geringe bezwaren zou opleveren in tijden van mobilisatie of oorlog, daar zou er veel er voor pleiten, dat de Staat in het welbegrepen belang der bevolking, die van haar religieuze verzorging toch niet verstoken mag blijven, de theologen van dezen dienstplicht vrijstelde. Het uiterst geringe voordeel, dat het leger van dezen dienstplicht zou hebben, weegt niet op tegen de nadelen, die daaruit voor de Kerk zouden voortvloeien.

Ook de zedelijke argumenten voor den dienstplicht der theologen aangevoerd, schijnen ons niet afdrukkende te wezen. Het argument aan de vaderlandsliefde ontleend, dat ieder weerbaar burger verplicht is om in tijden van gevaar zijn land te verdedigen, schijnt sterker dan het in werkelijkheid is. Toen tot voor korten tijd geleden broederdienst reilen tot vrijstelling was, heeft niemand er een gebrek aan vaderlandsliefde in gezien, wanneer iemand op dien grond vrijstelling van den militieplicht verzocht. En waarom de theologen, wanneer ze van deze vrijstelling gebruik maken, dan wel van gebrek aan vaderlandsliefde zouden moeten beschuldigd worden, is niet wel in te zien. Uit hetgeen in het algemeen zedelijke verplichting is, volgt nog niet, dat ieder dezer plicht behoort te volbrengen. Voor de toekomst der natie is het zeker van belang, dat de burgers in het huwelijk treden en kinderen krijgen, en ons Huwelijksformulier verklaart zelfs, dat ieder, die de gave der onthouding niet heeft, verplicht is in het huwelijk te treden. Maar al legt God de Heere den mensch den plicht op zich te vermenigvuldigen en de aarde te bevolken, daaruit volgt nog niet, dat uit hooger motief het huwelijk in een bepaald geval niet mag nagelaten worden. En zoo is het ook hier. Indien het niet dienen der theologen voor de defensieve kracht van het land ernstig bezwaar opleverde, zou de zaak allicht anders te beoordeelen zijn. Maar nu dit niet kan gezegd worden, en het louter gaat om zekeren algemeenen zedelijke plicht van de burgerij om haar land te verdedigen, kan daaruit niet worden afgeleid, dat elke theoloog soldaat zou moeten worden. Veroordeelen zullen we geen enkel theoloog, die van de vrijstelling geen gebruik maakt en uit liefde voor het vaderland zich oeffent. Maar evenmin kan uit zedelijk oogpunt veroordeeld worden, wie niet uit lafhartigheid en evenmin uit gebrek aan vaderlandsliefde, maar ter wille van het ambt in Christus Kerk, waartoe hij zich groepen voelde, alles mijdt, wat de bereiking van dat doel zou kunnen belemmeren.

Ook het tweede argument, dat in deze vrijstelling der theologen een onbillijke bevoorrechtiging van een bepaalde groep der studenten zou schuilen, schijnt ons niet geheel juist. Onbillijk zou deze bevoorrechtiging alleen dan wezen, wanneer er geen grond van deze uitzondering bestond. Nu willen we er niet den nadruk op leggen, dat een student, die zich aan de theologie wijdt, een offer brengen moet, dat van geen ander student wordt gevraagd. Onder alle maatschappelijke betrekkingen, waartoe de studie den weg opent, is er geen die zoo hooge eischen stelt en tegelijk zoo karig bezoldigd wordt, als dat van den Dienaar des Woords. Er behoort dan ook in onze dagen wel veel zelfopoffering toe om dit ambt te kiezen, en hoeveel studenten in de andere faculteiten bereid zouden wezen ter wille van dit ééne privilege, dat de theologen dan genieten, de offers te brengen die van de theologen gevraagd worden, staat te bezien. Maar al ook al laten we die argumenten ad hominem rusten, het is duidelijk, dat deze vrijstelling aan de theologen geschonken wordt niet als een bijzonder privilege voor hun persoon, maar met het oog op het ambt, dat zij straks te vervullen hebben. En indien er nu geen onbillijkheid in schuilt, dat van al degenen, die gestudeerd hebben, alleen de predikanten van den dienstplicht worden vrijgesteld, dan kan het ook niet onbillijk heeten, dat degenen, die voor dit ambt zich voorbereiden, deze zelfde vrijstelling ontvangen.

Ernstiger weegt het laatste argument, dat vooral door Dr. Hagen, onzen veldprediker, in het Gereformeerd Theologisch Tijdschrift is aangevoerd, dat dienstplicht der theologen éér voor hen zelf en voor het leger zeer wenschelijk zou wezen. Voor hen zelf, omdat ze daardoor met het volk in aanraking komen, men herkennis opdoen, hooren wat er ook in die kringen omgaat, die voor de kerk weinig voelen, en zoo een uitnemende praktische leerschool doorlopen. En evenzo voor het leger, omdat de kamersaatschappelijke omgang van deze theologen met de soldaten bij dezen menig bezwaar tegen de predikanten zou wegnemen en ze het zedelijk element in het leger konden sterken, terwijl in geval van oorlog ze ook voor de religieuze behoeften der soldaten konden zorgen. In dat opzicht kon er ook voor den Staat een belang in steken, om de theologen te laten dienen, en zou althans van de zijde der theologen zelf dezen dienstplicht eer gewenscht dan gemeden moeten worden. Het gewicht van deze argumenten ontkennen we niet, ook al staat daartegenover, gelijk we reeds een vorig maal hebben opgemerkt, dat het dienen in het leger vooral voor zwakke karakters een groot gevaar van verleiding mee-

brengt, niet het minst omdat bij deze theologen allicht de neiging zou kunnen opkomen om nu juist eens te toonen, dat al zijn ze theologisch student, ze meer op dit student dan op het theoloog den nadruk leggen. Hierbij komt, dat hetzelfde argument evenzeer zou kunnen aangevoerd worden voor den dienstplicht der predikanten, want de ervaring in dezen oorlog opgedaan, zoowel in Frankrijk als in Italië, waar de geestelijken dienen als soldaat, heeft wel getoond, hoe de moed, door deze geestelijken betoond, menig vooroordeel tegen den priesterstand heeft doen wegvallen en uitnemend heeft gewerkt voor de religieuze behoeften der soldaten. Toch heeft men tot dusverre in onze kringen op dien practischen grond niet vóór den dienstplicht der predikanten gepleid, maar integendeel op grond van het ambt dat zij bekleeden, of wegens het belang der Kerk, vrijstelling van den militieplicht voor hen gevraagd. En al staat de zaak van een theologisch student zeker niet geheel gelijk met die van een predikant, die een ambt in Christus Kerk bekleedt, toch blijkt uit het aangehaalde voorbeeld wel, dat deze praktische grond hier niet alleen den doorslag geven mag.

Een geheel andere vraag is, of wanneer er oorlog kwam, het niet gewenscht zou wezen, dat de theologen, zij het dan in dienst der ambulance, mede hun dienst aan het vaderland aanboden, of zelfs wettelijk daartoe verplicht konden worden. Deze vraag raakt echter niet hetgeen thans in geding was. Het ging om den gewonnen dienstplicht ook tot de theologen uit te strekken. En hoewel we dit op zich zelf uit principieel oogpunt niet ongeoorloofd zouden achten, meenen we toch, dat deze maatregel uit praktische overwegingen geen aanbeveling zou verdienen. Voor de defensiekracht van ons leger heeft deze dienstplicht der theologen geen noemenswaardig belang. En wat de zedelijke en praktische argumenten betreft, die men voor en tegen dezen dienstplicht heeft aangevoerd, schijnt de schaal ons nog althans meer naar het tegen, dan naar het voor over te hellen.

De kinderen des Verbonds.

XIII.

De opvatting, alsof de doop van onze kinderen alleen een teken en zegel zou zijn van het lidmaatschap der Kerk, waartoe ze krachtens hun geboorte uit Christenouders zouden behooren, bleek niet houdbaar te wezen. Ze is in strijd met hetgeen onze Heilijden aangaande den aard en betekenis der Sacramenten ons leert. Ze wordt weersproken door wat ons Doopsformulier als grond voor den kinderdoop opgeeft. En ze neemt den troost weg van de ouders voor hun jong stervende kinderen.

Waar men zelf wel gevoeld heeft, dat men langs dezen uitweg er niet komen kon, heeft men daarom een anderen weg ingeslagen, waarbij althans schijnbaar de beteekenis, die onze Geloofsbelijdenis aan het Sacrament hecht, beter tot haar recht komt. Dat het Sacrament niet een teken en zegel is van het uitwendig lidmaatschap der Kerk, maar van de *genade Gods*, gaf men toe, maar de vraag bleef, wat men dan onder deze „genade“ had te verstaan. Daarvoor nu verwees men naar hetgeen onze Heilijden in Artikel XXXIII zegt, dat God de Sacramenten verordend heeft om *Zijne beloften* ons te vertegenen en panden te zijn der genade en goedwilligheid Gods te onszwaart. De Sacramenten vertegenen dus niet, zegt men, hetgeen God in ons of onze kinderen gewrocht heeft, maar de genadige gezindheid Gods te onszwaart, of wil men de *belofte*, die God in het Evangelie heeft geschonken. Onze vaders hebben dan ook, om de betekenis van het Sacrament duidelijk te maken, gewoonlijk daartoe het beeld gebruikt van een brief, waaraan een zegel gehecht werd om de echtheid van den inhoud te waarborgen. Zoo nu is het Evangelie, waarin God Zijn genadigen wille tot onze zaligheid ons openbaart, de heilige oorkonde ons geschonken, en de Sacramenten zijn dan de zegels door God aan deze oorkonde gehecht, om de waarachtigheid van deze belofte Gods ons te verzekeren en bevestigen.

Vraagt men nu verder, wat dan deze belofte Gods inhoudt, die in het Evangelie geopenbaard en door de Sacramenten ons bevestigd wordt, dan antwoordt men, dat de inhoud dezer belofte is, dat *wie in Christus geloofd, zalig zal worden*. Dat toeh is, kort samengevat, de inhoud van het Evangelie, en daarin bestaat dan ook het Genadeverbond, dat God met ons en onze kinderen heeft opgericht. Zulk een verbond, dat God met den mensch sluit, bestaat immers uit twee partijen, waarbij de ééne partij wat belooft, op voorwaarde dat de andere wat volbrengt. Zoo was het in het Verbond der werken, waar God het eeuwige leven beloofde op voorwaarde, dat de mensch Gods heiligen wil zou volbrengen. En waar God de Heere nu ziet, dat de in zonde gevallen mensch deze voorwaarde niet meer volbrengen kan en daarmede alle hoop op de zaligheid voor hem zou afgesneden zijn, richt Hij uit loutere genade met ons en onze kinderen een nieuw verbond op, waarin Hij wederom ons het eeuwige leven belooft, maar thans op voorwaarde dat we in Christus zullen gelooven. En om van de waarachtigheid dezer belofte ons te overtuigen, heeft Hij aan het Evangelie de beide Sacramenten van Doop en Avondmaal toegevoegd.

Zoo opgevat, zegt men, levert de kinderdoop geen de minste moeilijkheid meer op. Want die doop leert u dan niets aangaande een verborgen genadewerk Gods

in uw
maar hi
Gods g
belofte
niets a
over z
(Spreuk
gezegd
en verh
het Ko
dan die
kent z
Mij zult
ook eer
doop b
tot ha
hen da
stelling
wat h
pridele
te kom
het Sa
deelsch
daad d
zou we
afleiden
belofte
cengezel
bonden
zou zeg
daarom
God aan
gansche
te verlat
en in e
Want w
verbond
der beke
geen,)
Nu g
dieper d
ziet van
Kerk, m
oog niet
dat in d
verbond
in over
maar vo
getrokken
glansma
heid van
gemaakt
volkomen
ons belee
zalig zal
nooit be
voorwa
uit eigen
De Apo
zaligheid
voegt er
het, die
het werk
2:13). E
eisch bre
dat het g
en doet
tot U, zo
3:21). N
de ontvan
daarom o
mensch o
(Dordtsch
De
Genade
wordt v
betekeenis
daardoor
door we
kriften, m
of voo
God de H
uit onzen
den en to
wil. Alleen
verbond z
waardelijk
het Verbo
het eenige
verbond e
stellen, dat
wetsvervul
ring zou
alleen den
stervende
natuurlijk
ook de zal
maken van
van van h
Arminianer
Synode van
En haast
dat men d
harte met
de Heere,
zaligheid b
zelf door
in onze h
tegelijk v
de tekenen
verbond zij
belofte God
dat ze eve
dat God u
geen tot e
en onzen
dit Genade
Bij het S
en dat we
Sacrament
meerde vol
dieper dan
tekenen v
dan ook n
objectieve
lotte Gods
mensch te
Want eve
Evangelie
zou dan o
ging van
ook door i
Avondmaal
vatting; ech
Christus d
gesteld, op
looven, dat
hooren.“ H
Avondmaal